

Filozofia polityczna Platona

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Kwestie polityki i dobrej organizacji państwa towarzyszą filozofii praktycznie od czasu jej powstania. Jeszcze w czasach przed jej zaistnieniem każdy grecki mędrzec służył konkretnemu [polis](#). Filozofom nieraz przychodziło mierzyć się z problematyką polityki, konstruować – zarówno w praktyce, jak i w teorii – ustroje państwa, które byłoby idealnie zorganizowane i zarządzane. Czym jednak jest filozofia polityki i jak wyglądała jej pierwsza koncepcja, ta stworzona przez Platona Ateńczyka?

Twoje cele

- Zapoznasz się z pojęciem filozofii polityki.
- Przedstawisz teorię Platońskiej wizji państwa i prawa.
- Uzupełnisz swoją wiedzę z zakresu platonizmu.
- Zrekonstruujesz Platońską wizję państwa idealnego.

Przeczytaj

Zastanów się, na czym może polegać filozofia polityki. Rozważ, jakie zagadnienia wchodzą w zakres jej rozważań.

Czym jest filozofia polityki?

Praktycznie każda dziedzina wiedzy ludzkiej posiada odpowiadającą jej sferę namysłu filozoficznego. Dla przykładu: etyka lekarska zwraca lekarzowi uwagę, jak podchodzić do przychodzącego ze swoimi problemami pacjenta, zaś filozofia historii uczy namysłu nad ciągłością procesu, jakim są dzieje ludzkie, i umożliwia szukanie w nich pewnych mechanizmów. Nie inaczej jest z **filozofią polityki**, która rozważa pochodzenie i legalność sprawowanej władzy, analizuje konkretne ustroje państwowe, krytycznie ukazuje ich zmienność i zawsze posługuje się pojęciami takimi jak sprawiedliwość społeczna, pokój, wolność, progres, postęp. Ze względu na silne powiązania filozofii polityki z zagadnieniami prawa bywa też nazywana filozofią polityki i prawa.

Platon a kwestia państwa i prawa

Platon Ateńczyk (427– 347 r. p.n.e.)
Uczeń Sokratesa, twórca pierwszego systemu filozoficznego i założyciel Akademii, pierwowzoru dzisiejszych uniwersytetów. Był żywo

Chociaż kwestie związane z organizacją państwa i zagadnieniami prawodawstwa przejawiały się w filozofii prawie od samych jej początków, to pierwszeństwo w skonstruowaniu koncepcji z zakresu filozofii polityki przypada Platonowi Ateńczykowi. Należy najpierw zwrócić uwagę na autora tej koncepcji i jej potencjalnych adresatów. Otóż w czasach Platona Grecja podzielona była na szereg polis i ich kolonii. Każdy Grek czuł się przynależny do swego państwa-miasta, a jego życie było związane z funkcjonowaniem małej ojczyzny. Oznacza to, że z pojęciem państwa wiązało się odpowiednie postępowanie, wynikające z silnego poczucia przynależności i odpowiedzialności. Odpowiednia postawa obywatelska i moralna brały się

zainteresowany zagadnieniami filozofii polityki,
którym poświęcił trzy dialogi: *Polityk*, *Prawa*,
a zwłaszcza swe *opus magnum*, *Państwo*.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

z konkretnych potrzeb kraju. Sprawia to, że
wszelkie teoretyczne rozważania filozofa
dotyczyły zawsze państwa w rozumieniu
małej, zwartej organizacji politycznej
i każdorazowo mieszały się z zagadnieniami

etycznymi. Państwo przede wszystkim wychowywało obywatela, obywatel zaś w pierwszej kolejności służył swym działaniem dobru państwa. Rozważania z zakresu teorii państwa rozpoczyna Platon od zdroworozsądkowego stwierdzenia, że nikt z nas nie jest w stanie żyć samotnie. Człowiek potrzebuje życia w rodzinie, poszczególne zaś rodziny potrzebują siebie nawzajem. Tak powstaje coraz liczniejsza wspólnota, która zamieszkuje dane terytorium i w której każdy ma wyznaczony zawód, niezbędny dla poprawnego funkcjonowania całej społeczności. Zbiorowość taka potrzebuje jednak zabezpieczenia przed zagrożeniami zewnętrznymi, a także osób pilnujących ładu wewnętrznego. Tę rolę zaczynają pełnić strażnicy, którzy muszą dbać o bezpieczeństwo i porządek. Jak sama ich nazwa wskazuje, stoją oni na straży całego państwa, jednak – gdy jest już ono mocno ugruntowane – zaczynają dzielić się na dwa rodzaje. Pierwsi dbają o porządek dzięki tężyznie fizycznej i waleczności, są więc wojownikami. Drudzy zapewniają porządek poprzez swój intelekt, wydając rozkazy i sprawując formalną władzę nad całą organizacją społeczno-polityczną, są więc władcami.

Przypomnij sobie treść Platońskich rozważań na temat duszy ludzkiej. Rozważ, czy zasadne wydaje ci się ich zestawienie z treścią politycznego namysłu Platona.

Trzy warstwy społeczne i pojęcie sprawiedliwości

Wielu krytyków zarzuca dziś Platonowi, że jego wizja państwa idealnego była pierwowzorem komunizmu. Jest to oczywiście zarzut nieco przesadzony (trudno mówić o komunizmie na cztery wieki przed Chrystusem), jednak filozof faktycznie wygłosił w swoim *Państwie* wiele twierdzeń bardzo kontrowersyjnych, które można tak interpretować. Pisał na przykład, że należy znieść wszelkie formy własności prywatnej, gdyż to przez nią szerzy się myślenie partykularne (o swoim dobru kosztem wspólnego dobra państwa). Twierdził też, że dzieci powinny wychowywać się wspólnie po uprzednim zabraniu ich od rodziców, aby jako dorośli obywatele działali dla dobra wspólnego, nie zaś interesu swej rodziny.

Źródło: Needpix, domena publiczna.

Zgodnie z twierdzeniem Platona w państwie idealnym mamy trzy grupy społeczne, a każda z nich odpowiada jednej z trzech części duszy. Wbrew pozorom nie jest to porównanie nieistotne. Człowiek jest częścią swego państwa, a każde państwo składa się z konkretnych ludzi. Pomiędzy jednostką a ogółem zachodzi więc tylko różnica ilościowa. Dusza ludzka składa się z trzech sfer: rozumnej (wyrażanej przez typowy dla człowieka rozum), popędliwej (dotyczącej zaspokajania potrzeb naszego ciała) i pożądlivej (sfery namiętności, dążącej do przyjemności zmysłowych). Jeśli pojedynczy człowiek jest faktycznie istotą rozumną i poukładaną, to każda z tych sfer pozostaje u niego na swym miejscu, a sfery niższe zawsze są podporządkowane wyższym – nigdy odwrotnie. Podobnie jest z dobrze zorganizowanym państwem, w którym najniższą warstwą społeczną są rolnicy i rzemieślnicy każdej profesji, odpowiedzialni za wyżywienie i dostarczanie dóbr niezbędnych do przeżycia, warstwą średnią są wojownicy odpowiedzialni za zapewnienie państwu bezpieczeństwa, zaś najwyżej w hierarchii stoją przywódcy, na których spada największa odpowiedzialność – kierowanie całym polis.

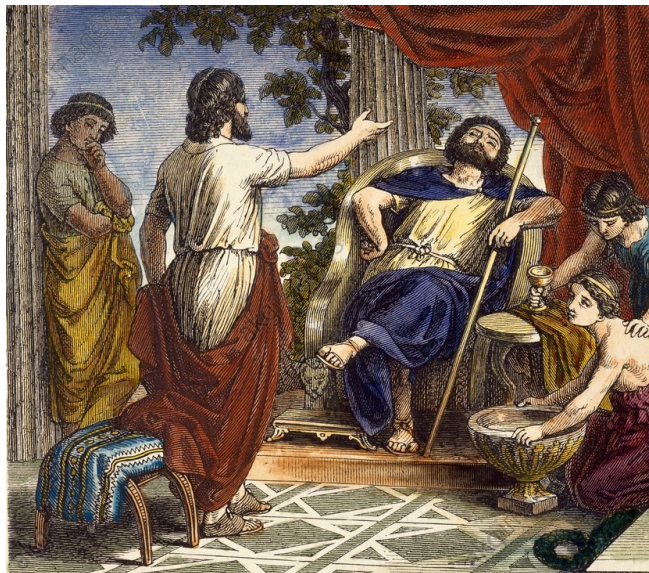
Nie jest to jednak podział kastowy, w którym każdy od narodzin jest przyporządkowany do funkcji społecznej. Jest oczywiście jasne, że syn [arystokraty](#) będzie miał ułatwioną drogę do zostania arystokratą, a w najniższej warstwie społecznej syn rybaka szybciej zostanie rybakiem niż np. szewcem. Ale nie jest to ustalone z góry, dla Platona bowiem nie liczy się

pochodzenie danego człowieka, lecz jego osobiste predyspozycje. Dlatego też jest do pomyślenia sytuacja, gdy nawet syn rolnika zostaje arystokratą, a chęrlawy syn wojownika zostaje oddany do rzemiosła. Dochodzimy tutaj do najważniejszego punktu w Platońskiej filozofii polityki, a mianowicie do pojęcia sprawiedliwości. Filozof podaje jej bardzo prostą definicję: sprawiedliwość polega na tym, że każdy zajmuje się swoją pracą. Brzmi to trywialnie, ale ma głęboki sens. Państwo sprawiedliwe to takie, w którym rolnik zajmuje się swoim polem, rybak łowi ryby, wojownik dba o bezpieczeństwo, a rządzący troszczy się o dobro ogółu. Każdy z nich ma bowiem naturalne predyspozycje i odpowiednie doświadczenie, aby wykonywać swoją pracę. Wszelkie niesprawiedliwości ustrojowe biorą się zaś stąd, że w państwie dochodzi do pomieszania tego porządku: ktoś rości sobie prawa do posad, które mu się nie należą, np. wojownicy obracają swoją siłę przeciw obywatelom lub arystokraci zaczynają dbać tylko o swój partykularny interes.

Zastanów się, jaką rolę w tej teoretycznej wizji państwa mogą odgrywać filozofowie. Rozważ, czy w ogóle jest tam dla nich miejsce. Może powinni pełnić jakąś konkretną funkcję?

Rola filozofa w państwie idealnym

Jak widzimy, dla Platona każdy człowiek posiada pewne naturalne predyspozycje do zajęcia odpowiedniego miejsca w społeczeństwie, winien je więc rozwijać, by swoją pracą pomnażać nie tylko swój dobrobyt, lecz zwłaszcza przyczyniać się do dobra ogółu. Zapewne największe zastanowienie musi budzić kwestia tego, kto w takim razie powinien należeć do grupy rządzących, a więc tych, którzy sprawują władzę nad całością życia społeczno-politycznego. Tu Platon odpowiada dość konkretnie: władzę powinni sprawować filozofowie. Pamiętajmy, że w jego czasach „być filozofem” oznaczało „być osobą najlepiej i najgruntowniej wykształconą”. W końcu to sam Platon założył Akademię, czyli pierwszy w dziejach uniwersytet. Filozof uchodził zatem za manifestację osoby, która dobrze reprezentuje rozumną, najwyższą

Platon i Dionizjos I.

Zacięcie polityczne Platona i zainteresowanie tymi sprawami było odczuwalne przez całe jego życie. Pochodził z bogatej rodziny arystokratycznej, jego matka była spokrewniona z prawodawcą ateńskim, Solonem, ojciec zaś z królem Kodrosem. Polityczne ambicje młodzieńca przerwał kontakt z Sokratesem, w wyniku którego oddał się bez reszty filozofii. Pilnie obserwował jednak życie polityczne, a swój ideał filozofa na tronie starał się wcielić poprzez

część duszy. Poza tym Ateńczyk użył jeszcze jednego argumentu na rzecz swojej tezy: stwierdził, że każdy człowiek, w mniejszym lub większym stopniu, pragnie władzy, co jest czymś dla naszej natury oczywistym, jednak filozof najlepiej zdaje sobie sprawę, jak wielką odpowiedzialnością jest sprawowanie władzy, a zatem zrobi wszystko, aby nie brać jej w swoje ręce. Na tym polega paradoks i Platon mówi wprost, że ci, którzy mają najwięcej predyspozycji do sprawowania władzy, najmniej jej pożądamy. Jednak myśliciel, dla dobra państwa idealnego, głosił bezkompromisową konieczność przymuszenia ich do sprawowania władzy.

edukowanie władców Syrakuz, najpierw Dionizjosa I, a później jego syna, Dionizjosa II.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

arystokracja

(gr. *aristos* – najlepszy i *krateo* – władam) określenie najwyższej warstwy społecznej, uważanej za lepszą, doskonalszą, mądrzejszą czy po prostu zaszczytniejszą od warstw niższych

demokracja

(gr. *dêmos* – lud, *krátos* – władza) forma rządów zakładająca udział obywateli w sprawowaniu władzy i decydowaniu o sprawach państwowych

filozofia polityki

zwana też **filozofią państwa**; zajmuje się filozoficznym namysłem nad zagadnieniami szeroko rozumianej polityki, rozważa legalność, pochodzenie, sprawowanie, zastosowanie i przejmowanie władzy, a także możliwe ustroje polityczne i społeczno-polityczne; w kontekście politycznym operuje pojęciami wolności, sprawiedliwości, ustroju, postępu itp.; rozważa faktyczny stan rzeczy w polityce (jak jest) i tworzy postulaty roszczeniowe (ocenia, jak być powinno); bywa łączona z filozofią prawa, a wtedy ujmuje się ją jako **filozofię państwa i prawa**

Film

Polecenie 1

Przeanalizuj poniższą prezentację przedstawiającą następowanie po sobie kolejnych ustrojów. Zastanów się, czy wykład Platona pod tym względem wydaje ci się spójny i logiczny. Rozważ, czy nie zabrakło w nim któregoś z ustrojów lub czy może któryś jest tu zbędny.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Jakie wydarzenie, doświadczenie życiowe pchnęło Platona do opracowania koncepcji nowego ustroju państwowego? O co Platon oskarżał współczesny mu system polityczny?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1EvLTnJf>

Wykłada dr Tomasz Mazur

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Koncepcja polityczna Platona*.

Dla zainteresowanych

Dalszą część wykładu dr. Tomasza Mazura znajdziesz w materiale „[Państwo idealne Platona](#)”.

Polecenie 3

Zrekonstruuj pytanie, które stawia Platon w przytoczonym przez dr. Mazura micie o pieścieniu Gygesa. Jaka jest jego odpowiedź?

Pytanie

Odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ułóż wynotowane przez Platona możliwe ustroje państwowe od najdoskonalszego do najbardziej pogardzanego przez filozofa.

Demokracja.

Timokrajca.

Oligarchia.

Tyrania.

Arystokracja.

Ćwiczenie 2

Wskaż pojęcia typowe dla filozofii polityki.

☐

Wolność.

☐

Sprawiedliwość.

☐

Poznanie.

☐

Ustrój.

☐

Cnota.

Ćwiczenie 3

Poniżej znajdują się twierdzenia z zakresu filozofii polityki. Wskaż zdanie nieprawdziwe.

- ☐ Ze względu na poruszaną tematykę często nazywa się filozofię polityki filozofią państwa i prawa.
- ☐ W koncepcji Platońskiej zagadnienia filozofii polityki i etyki przenikają się nawzajem.
- ☐ Filozofia polityki uprawiana była już w starożytności.
- ☐ Główne twierdzenia z zakresu filozofii polityki przejął Platon od Sokratesa.

Ćwiczenie 4

W jednym ze swych późniejszych dialogów (*Polityk*) Platon przedstawił nieco odmienny przykład podziału możliwych ustrojów. Zestawił w nim trzy możliwe ustroje, w których władzę sprawuje jednostka, większa grupa lub ogół ludzi naśladujących „polityka idealnego”, a także trzy ustroje im przeciwne, w których sprawujący władzę ignorują tę ideę. Zestaw przykłady ustrojów idealnych z ich przeciwieństwami.

demokracja

oligarchia

monachia

demagogia

arystokracja

tyrania

Ćwiczenie 5

Uzupełnij poniższy tekst o poprawne możliwości.

Platon od najmłodszych lat był zainteresowany polityką. Wywodził się z rodziny z długimi tradycjami. Filozofii polityki poświęcił aż trzy dialogi, w tym najdłuższy spośród wszystkich, noszący tytuł . Wyłożył w nim teorię państwa idealnego i prosto opisał jego główną wartość, którą była . Określił również wszystkie możliwe ustroje społeczne, których było , a za najgorszy z nich uznał .

Polityk

oligarchię

praworządność

sześć

demokratycznej

pięć

trzy

sprawiedliwość

Państwo

królewskiej

Prawa

arystokratycznej

demokrację

prawda

tyranię

Ćwiczenie 6

W poniżej tabeli znajdują się twierdzenia dotyczące Platona i jego myśli politycznych. Oceń prawdziwość zdań.

Twierdzenie	Prawda	Falsz
Platon starał się edukować Dionizjosa I i Dionizjosa II, którzy byli władcami Syrakuz.	☐	☐
Platon chwalił demokrację, mimo że w jej wyniku Sokrates został skazany na śmierć.	☐	☐
Krytycy zarzucają Platonowi, że jego teoria przypomina koncepcję współczesnego faszyzmu.	☐	☐
Założona przez Platona Akademia służyła tylko temu, by kształtować elity polityczne.	☐	☐
Trzy dialogi Platońskie (<i>Państwo</i> , <i>Polityk</i> , <i>Prawa</i>) poświęcone są przede wszystkim polityce.	☐	☐

Ćwiczenie 7

Opisz własnymi słowami, na czym polega timokracja.

Ćwiczenie 8

Zastanów się nad twierdzeniem: „Jeśli sprawiedliwość polega na tym, że każdy wykonuje swój zawód (czyli to, do czego jest przysposobiony z natury i z praktyki), oznacza to, że w państwie sprawiedliwym złodziej musi kraść”. Odpowiedz na pytanie: Czy ten logiczny wniosek z rozważań Platona nie przekreśla jego twierdzeń na temat państwa sprawiedliwego?

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Filozofia polityczna Platona

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Pojęcie filozofii. Uczeń:

2) wymienia i charakteryzuje ważniejsze dyscypliny filozofii: metafizyka (ontologia), epistemologia, etyka, filozofia przyrody, antropologia filozoficzna, teologia filozoficzna, filozofia piękna i sztuki (estetyka), filozofia polityki;

VI. Filozofia Platona jako paradygmat metafizyki antynaturalistycznej. Uczeń:

1) wyjaśnia platońską teorię idei jako niematerialnych, niezmiennych i wiecznych wzorców dla zmiennych i czasowych rzeczy fizycznych oraz stosuje ją do wybranego sporu filozoficznego (np. sporu o to, czym są lub jak istnieją liczby);

VII. Filozofia i kultura europejska jako „przypisy do Platona”. Uczeń:

4) wskazuje na wybranym przykładzie na obecność platonizmu w późniejszych epokach (np. w teologicznej myśli średniowiecznej, w nowożytnym matematycznym przyrodoznawstwie, w politycznych próbach budowania „państwa doskonałego”).

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

10. Wybrane spory z zakresu filozofii polityki. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

1) o naturę społeczeństwa (indywidualizm – kolektywizm);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- definiuje pojęcie filozofii polityki;
- zna założenia teorii Platońskiej wizji państwa i prawa;
- rekonstruuje Platońską wizję państwa idealnego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- z użyciem e-podręcznika;
- film;
- prezentacja .

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Filozofia polityczna Platona”. Prosi uczestników zajęć o rozwiązanie ćwiczeń nr 1–3 z sekcji „Sprawdź się” na podstawie treści w zakładce „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.

2. **Dyskusja wprowadzająca.** Zalogowany na platformie nauczyciel, po wyświetleniu dostępnego w panelu użytkownika raportu, kontroluje przygotowanie uczniów do lekcji: weryfikuje, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym przed lekcją e-materiałem. Wybrani uczniowie prezentują efekty pracy w domu. Pozostali uczniowie zadają pytania prezentującym oraz uzupełniają informacje. Tę część lekcji kończy krótka dyskusja wokół poruszonej tematyki. Po zakończeniu dyskusji chętna/wybrana osoba przedstawia wnioski.

Faza realizacyjna:

1. **Burza mózgów.** Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: *Czym jest filozofia polityki?* Następnie informuje uczniów, że będą pracować metodą burzy mózgów, i jeśli to konieczne, wyjaśnia jej zasady. Wyłania także moderatora, który będzie zapisywał pomysły na tablicy, a następnie określa czas wykonania zadania. Uczniowie podają swoje propozycje. Po zakończeniu fazy twórczej następuje wspólna weryfikacja pomysłów. Nauczyciel prosi uczniów, aby porównali swoje propozycje z informacjami zamieszczonymi na tablicy.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Film”. Odczytanie polecenia do multimedium: *Przeanalizuj poniższą prezentację, przedstawiającą następowanie po sobie kolejnych ustrojów. Zastanów się, czy wykład Platona pod tym względem wydaje ci się spójny i logiczny. Rozważ, czy nie zabrakło w nim któregoś z ustrojów lub czy może któryś jest tu zbędny.* Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 4–6. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.
4. Ostatnią partię ćwiczeń (nr 7 i 8) uczniowie wykonują wspólnie i omawiają je razem z nauczycielem.

Faza podsumowująca:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Każdy uczeń ma dokończyć zdanie, odwołując się do wyświetlonych treści: *Zaczynam się zastanawiać...*

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenie nr 2 zawarte w sekcji „Film”: *Zapoznaj się z wykładem dr. Tomasza Mazura, a następnie przedstaw źródła Platońskiej idei sprawiedliwości.* Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.

- Reale G., *Historia filozofii starożytnej*, t. 1-5, tłum. Edward Iwo Zieliński, Lublin 1999.
- Krokiewicz A., *Zarys filozofii greckiej*, Warszawa 2000.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Film” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.